

NOTAT · 10. SEPTEMBER 2026

Noen punkter etter NVE-befaringen

Lærdal Elveeigarlags punkter og innspill til NVE etter synfaringa i Lærdalsvassdraget 26. august 2026.

Seks punkter i notatet

1

Hovedbudskap

LEs fiskebudskap: konsesjonsvernet, avviksbildet og verdien av det tapte laksefisket.

2

Konsesjonsvilkårene

Hvorfor fisket er særskilt beskyttet i konsesjonen — ikke bare et miljøhensyn.

3

Skjev befaring

Hvorfor synfaringa 26. august ikke ga et fullstendig bilde av anlegget.

4

Viktigste punkter fra befaringen

Hva som kom fram og ble tatt opp under synfaringa.

5

Vannføring

Hvorfor vannføringen avgjør fiskens frie gang i elva.

6

Hovedbudskap til NVE

LEs krav og oppsummering til NVE.

LEs fiskebudskap

Konsesjonsvilkårene beskytter «fisket» særskilt

Ikke bare rene miljøvilkår slik ØE og MD legger til grunn — Lærdalsavtalen (1966) og Stortingets forutsetninger gir fisket et selvstendig vern.

Bestandsnedgangen skyldes i hovedsak kraftutbyggingen

Innsiget av laks er redusert med ca. 70 % sammenlignet med tiden før regulering — «vesentlig tilbakegang» etter vilkårenes punkt 13 e).

ØE har på en rekke punkter satt seg utover konsesjonsvilkårene og Lærdalsavtalen

Verdien av tapt laksefiske er betydelig

Nåverdien av laksefisket er beregnet til størrelsesorden 400–540 MNOK (2026-kroner) — dette må veie tungt i forholdsmessighetsvurderingen.

DEL 2

Konsesjonsvilkårene

Fisket er særskilt beskyttet — ikke bare et miljøhensyn.

Fisket er særskilt beskyttet — ikke bare et miljøhensyn

- Kraftutbyggingen i 1966 ble betydelig redusert etter sterk motstand basert på hensynet til fisket i Lærdalselva.
- Lærdalsavtalen mellom Lærdal kommune og Østfold fylke (tiltrådt av LE) ga fisket utvidet beskyttelse — blant annet minstevannføring, forbud mot døgnregulering og finansiering av kultivering.
- Stortinget (St.prp. nr. 72, 1965–66) la selv til grunn at vilkårene og overenskomsten samlet skulle ivareta fiskeinteressene.

DEL 3

Skjev befarings

Vart desse formåla ivaretatt gjennom synfaringa? Punkta under viser at mykje tyder på nei.

Gjennomføringen av befaringen 26. august 2026

NVE innledet dagen med å redegjøre for at MDs saksområde ikke inngår i revisjonssaken. På tross av dette brukte Norce mye tid både på Laksesenteret og på befaringen på tiltak som hører under MD. Motsatt hoppet man under befaringen over en rekke forhold som er en del av revisjonssaken.

Synfaringa har to formål: at NVE skal få høve til å gjere seg kjend med reguleringsområdet og få synspunkta til partane, og at partane skal få høve til å presentere synspunkta sine på staden.

Vart desse formåla ivaretatt gjennom synfaringa? Punkta på neste side viser at mykje tyder på nei.

Seks forhold som svekket befaringen

1

For lite tid til befaringen

Befaringen var satt av til én dag. Anlegget er stort og komplekst, og krever etter vår vurdering minst to dager.

3

Kraftstasjonene var ikke med

Ingen av kraftstasjonene i anlegget ble besøkt under befaringen.

5

Stoppet ikke på de to pumpestasjonene

Ingen av pumpestasjonene ble besøkt under befaringen.

2

Klekkeriet var ikke med på ruten

En sentral del av anlegget og av kultiveringsarbeidet i vassdraget ble ikke besøkt.

4

Ikke tid til å befare alle fire trappene

Fikk ikke gå inn i trappene — stod på utsiden eller kjørte forbi. Trappene er avgjørende for at fisken kommer opp til Borgund, og krever mer tid.

6

Ikke tid til informasjon om takrennesystemet og bekkeinntak

Naturlig å stoppe ved noen av dem underveis.

DEL 4

Viktigste punkter fra befaringen

Hva som kom fram og ble tatt opp under synfaringa 26. august 2026.

Viktigste punkter fra befaringen

- 1 Vannføringsbehovene var gjennomgående tema**
Konkrete krav ble stilt om bedre tilpassede vannføringer i fiskevandrsperioden og gytesesongen.
- 2 Nivla ble løftet fram som viktig sidevassdrag**
Ved Båthølen ble det poengtert at Nivla har egen anadrom strekning og betydelig produksjonsareal.
- 3 Flere konsesjonsbrudd kom til syne**
Diskutert underveis og oppsummert i eget innspill (tabell 1), til tross for begrenset tid.
- 4 Spørsmål om vannforekomstenes miljøstatus**
Bekkeinntak som tørrlegger bekker uten minstevannføringskrav ble tatt opp direkte med NVE.
- 5 Krav om innsyn i NVEs beslutningsprosess**
Metoder, verktøy, kriterier, alternative scenarioer og saksdokumenter må gjøres tilgjengelig.
- 6 Konsesjonsvilkårene må være spesifikke og etterprøvbare**
Ikke «lodne» standardvilkår: politiets henleggelse i 2020 av NVEs anmeldelse skyldtes nettopp at kravene var for utydelige til å håndheve.
- 7 Vannbehovet ovenfor Sjurhaugfoss er et ubesvart spørsmål**
Myndighetene har som mål at laksen skal etablere seg der, inkludert i Mørkedøla, men ingen har tatt stilling til hvor mye vann som trengs. Dette må avklares før konsesjonsvilkårene fastsettes.
- 8 Manglende tellere har hindret løpende evaluering av trappene**
Konsesjonen for Borgund kraftverk krever tellere i alle trappene. Hadde tellerne vært operative fra oppstart, kunne trappene og Borgund som oppvekstområde vært evaluert løpende år for år, og tiltak kunne vært satt inn på et tidligere tidspunkt.

DEL 5

Vannføring

Vannføring avgjør fiskens frie gang i elva.

Vannføring avgjør fiskens frie gang i elva

20–40 m³/s

For å gå opp Sælthungjelet

Gjelet er flaskehalsen til de kritisk viktige gytehølene mellom gjelet og Sjurhaugfossen.

Min. 20 m³/s

For laksetrappen i Sjurhaugfoss

Uten denne vannføringen kommer ikke fisken opp trappen og videre oppover vassdraget.

Ca. 10 m³/s

Gir gode gyteforhold

Gjelder de fleste gytehølene mellom Sælthungjelet og Sjurhaugfossen.

–29 %

Sommervannføringen er redusert

Tilsvarende om lag 20 m³/s mindre vann enn før regulering, målt ved Sælthun (Miljødirektoratet).

Hovedbudskap til NVE

1

Konsesjonen, avtalen og Stortingets vedtak hører sammen

Fisket er en grunnleggende forutsetning for hele konsesjonen — ikke et sidehensyn som kan tones ned eller forenkles bort i revisjonen.

2

Fisket har og skal fortsatt ha et selvstendig konsesjonsvern

Konkrete, etterprøvbare krav må stilles for sommer- og gytesesongen, og for strekningen ovenfor Sjurhaugfoss der laksen skal etablere seg. Dagens fiskerelaterte konsesjonsvilkår må videreføres gjennom overgangsbestemmelser.

3

Vannføring er nøkkelen til fiskens frie vandring

Konkrete, etterprøvbare krav må stilles for sommer- og gytesesongen, og for strekningen ovenfor Sjurhaugfoss der laksen skal etablere seg.

4

Konsesjonsbrudd og svak vannforekomststatus må ses i sammenheng

Dette er dokumentert gjennom høringsuttalelsen, befaringen og dette innspillet, og må håndteres samlet i revisjonen.

5

Synfaringa ga ikke et fullstendig bilde av anlegget

Vi ber om en oppfølgende befaring over to dager som dekker klekkeriet, kraftstasjonene, alle fire trappene, pumpestasjonene og øvrige anleggsdeler.